

Arja Ruponen, nvm
Susanna Grimm-Vikman, nvm
Titta Honkala, hallitussihteeri

20.10.2023

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

HE 59/2023 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain sekä Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 12 d §:n muuttamisesta

Hallituksen esityksessä (HE 59/2023 vp) ehdotetaan muutettavaksi korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annettua lakia (695/2019, *opiskeluterveydenhuoltolaki*) sekä Kansaneläkelaitoksesta annetun lain (731/2001) 12 d §:ää. Esitys liittyy sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (883/2004, *EU-koordinaatioasetus*) tulkintaan sekä rajat ylittävästä terveydenhuollosta annetun lain (1201/2013, *rajalaki*) 1.5.2023 voimaan tulleisiin muutoksiin.

Esityksen taustaa

Vuonna 2021 voimaan tulleen opiskeluterveydenhuoltolain myötä toteutui mittava uudistus, kun ammattikorkeakouluopiskelijat tulivat yliopisto-opiskelijoiden lisäksi korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon piiriin. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön (YTHS) asiakaskunta yli kaksinkertaistui n. 127 000 opiskelijasta n. 270 000 opiskelijaan. Samalla Kansaneläkelaitoksesta tuli palvelujen järjestäjä, YTHS:stä palvelujen tuottaja ja palvelujen rahoitusta koskevia säännöksiä muutettiin.

Voimassa olevan opiskeluterveydenhuoltolain mukaan opiskeluterveydenhuollon hyväksyttävien kustannusten rahoittamisesta vastaavat valtio 77 %:n ja opiskelijat 23 %:n osuudella. Opiskelijoiden osuus on katettu jokaiselta korkeakouluun läsnä olevaksi opiskelijaksi ilmoittautuneelta opiskelijalta perittävällä terveydenhoitomaksulla (vuonna 2023 36,80 euroa / lukukausi, yhteensä 73,60 euroa / vuosi). Käyntimaksuja ei veroluonteisen terveydenhoitomaksun lisäksi peritä.

Opiskeluterveydenhuoltoa on aiemmin pidetty pääosin ennaltaehkäisevänä palveluna, minkä vuoksi sitä ei ole pidetty EU-koordinaatioasetuksen piiriin kuuluvana. Tätä vakiintunutta tulkintalinjaa ei muutettu vuonna 2019 opiskeluterveydenhuoltolain uudistamisen yhteydessä. Suomen saatua asiasta EU-komission epävirallisen kannanoton erääseen kanteluasiaan liittyen, tulkintalinja tuli uudelleen tarkasteltavaksi. EU-koordinaatioasetuksen mukaan jäsenvaltion kansalainen kuuluu vain yhden valtion sosiaaliturvan piiriin, eikä häneltä voida toisessa valtiossa periä sosiaaliturvajärjestelmään liittyviä vakuutusmaksuja, jollaiseksi myös opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitomaksu tulee katsoa.

Esityksen tavoitteet

Esityksen tavoitteena on saattaa opiskeluterveydenhuoltolaki vastaamaan EU-koordinaatioasetusta siten, että korkeakoulujen tutkinto-opiskelijat EU- ja ETA-valtioista, Sveitsistä tai Isosta-Britanniasta ja Pohjois-Irlannin yhdistyneestä kuningaskunnasta (*EU-tutkinto-opiskelija*) vapautettaisiin opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitomaksun maksamisesta ja heidän hoidostaan aiheutuneet kustannukset katettaisiin opiskelijan hoidosta vastaavalta valtiolta perittävin korvauksin.

Esityksen tavoitteena on myös selkeyttää ja täsmentää korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon rahoitusta ja kustannusten korvaamista koskevia säännöksiä vastaamaan esitystavaltaan valtion kehys- ja talousarvion laatimisprosessissa noudatettuja käsitteitä, menettelyjä ja määräaikoja sekä eri osapuolten velvollisuuksia ja vastuita.

Lisäksi ehdotetaan opiskelijoiden terveydenhoitomaksun eräpäivien muuttamista, sekä muita, lähinnä teknisiä, opiskeluterveydenhuoltolakia selkeyttäviä muutoksia. Kansaeläkelaitoksesta annetun lain 12 d §:ään tehtäisiin lisäksi opiskeluterveydenhuoltolain muutoksista johtuvat tekniset täsmennykset.

Muutosehdotukset

Opiskeluterveydenhuoltolain yhteensovittaminen EU-koordinaatioasetuksen kanssa

Esityksessä ehdotetaan EU-tutkinto-opiskelijoiden vapauttamista opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitomaksun maksamisesta EU-koordinaatioasetuksen mukaisesti. Jatkossa EU-tutkinto-opiskelijoiden hoidosta aiheutuneet kustannukset katettaisiin opiskelijan hoidosta vastaavalta valtiolta perittävin korvauksin EU-koordinaatioasetuksen perusteella, ja Kela korvaisi rajalain nojalla YTHS:lle kyseisten opiskelijoiden hoidosta aiheutuneet kustannukset. Rahoitusta koskevia säännöksiä ehdotetaan siksi muutettavaksi niin, että rahoitus koostuisi jatkossa kansallisesta rahoitusosuudesta, joka katetaan valtion varoin ja muilta kuin EU-tutkinto-opiskelijoilta kerättävin terveydenhoitomaksuin, sekä EU-tutkinto-opiskelijoiden rahoitusosuudesta, joka koostuu opiskelijan sairaanhoidon kustannuksista vastaavalta valtiolta perittävistä opiskelijan hoidosta aiheutuneiden todellisten kustannusten mukaista korvauksista.

Ehdotetut muutokset vaikuttaisivat korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon kokonaiskustannusten rahoitusosuuksien muodostumiseen siten, että arviossa valtion ja opiskelijoiden seuraavan vuoden kansallisesta rahoitusosuudesta vähennettäisiin jatkossa arvioitu EU-tutkinto-opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon rahoitusosuus. Esitetyn perusteella YTHS ei enää saisi valtion korvausta EU-tutkinto-opiskelijoiden osuudesta, vaan sen tulisi hakea Kelalta korvaus EU-tutkinto-opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta aiheutuneista todellisista kustannuksista. Suomi (Kela) perii sitten EU-tutkinto-opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta aiheutuneet todelliset kustannukset (arviolta n. 1,4 milj. €/v) toisilta EU-valtioilta. Koska YTHS:llä ei

ole muita tulonlähteitä, opiskeluterveydenhuollon lopullisissa rahoitusosuuksissa huomioitaisiin kansallista rahoitusosuutta vähentävänä vain YTHS:n todellisuudessa rajalain perusteella saamat korvaukset Kelalta. Tämä siitä syystä, että EU-tutkinto-opiskelijan hoitotapahtuma ja muilta valtioilta saadut korvaukset eivät välttämättä ajallisesti kohdennu samalle vuodelle.

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon rahoitussäännösten täsmentäminen

Samalla kun opiskeluterveydenhuoltolakia muutettaisiin EU-koordinaatioasetuksen sekä rajalain edellyttämällä tavalla, hallitus esittää opiskeluterveydenhuoltolain rahoitusta koskevia säännöksiä korjattavaksi lain toimeenpanossa ilmenneiden puutteiden ja epäselvyyksien osalta.

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon rahoituksessa on yhtäältä kyse valtion ja Kansaneläkelaitoksen sekä toisaalta Kansaneläkelaitoksen ja YTHS:n välisistä rahoitusprosesseista ja eri rahoitusprosessit sekä osapuolten vastuut ovat olleet voimassa olevassa laissa hankalasti toisistaan erotettavissa. Lisäksi talousarviovuoden toteuttamista koskevat termit ovat olleet epätasällisia. Esitetyt muutokset olisivat pääosin teknisiä, kun pykälä tarkennettaisiin käytännössä todettujen epätasällisyyksien osalta ja pykälän järjestystä muutettaisiin talousarviovuoden kulkua vastaavaksi.

Esimerkiksi puutteiksi on tunnistettu, että voimassa olevassa laissa säädetään valtion korvauksesta, eikä laissa ei ole velvoitetta vahvistaa lopullisia rahoitusosuuksia. Nämä seikat ovat huomattavasti hankaloittaneet vuosikohtaisen rahoituksen seuranta ja täsmäyttämistä. Puutteita ehdotetaan täsmennettäväksi vastaamaan käytäntöä siten, että talousarviovuoden aikana säädettäisiin korvausten sijaan rahoitusosuuksien ennakosta ja talousarviovuoden jälkeen vahvistettaisiin lopulliset rahoitusosuudet. Ylipäätään esityksessä ehdotetaan rahoituksen läpinäkyvyyden lisäämiseksi säännösten täsmentämistä niin, että ne vastaisivat valtion kehys- ja talousarvion laatimisprosessissa yleisesti käytettyjä käsitteitä, menettelyjä ja määräaikoja sekä eri osapuolten velvollisuuksia ja vastuuta.

Edellä mainitun lisäksi opiskeluterveydenhuollon rahoitusprosessia esitetään täsmennettäväksi ja selkeytettäväksi niin, että valtion talousarviossa määriteltäisiin toimintaan kohdennettava enimmäisrahoitus, jonka voisi ylittää vain lisätalousarviomenettelyllä. Enimmäisrahoituksen määrä olisi edelleen laskennallinen. Kuten aiemminkin se olisi opiskelijakohtainen hyväksytty kustannus kerrottuna opiskelijamäärällä. Täsmennettäväksi tulisivat säännökset lopullisen korvauksen määrästä, joka ei olisi enää laskennallinen, vaan se voisi jatkossa olla enintään talousarviossa myönnetyn enimmäismäärän tai toiminnasta aiheutuneiden kustannusten suuruinen. Muutos selkeyttäisi YTHS:n saaman korvauksen määräytymisperusteet ja helpottaisi toiminnan suunnittelua, kun käytettävissä oleva määräraha olisi tiedossa ennen toimintavuoden alkua, ei vasta sen jälkeen. Myös toimintavuoden aikana tarvittaessa myönnettävän lisämäärärahan myöntämisperusteita täsmennettäisiin niin, että lisämäärärahan myöntämisen perusteena olevan syyn ei tarvitsisi olla sekä äkillinen että ennakoimaton, vaan riittäisi, että se on joko äkillinen tai muutoin ennakoimaton.

Esityksessä ehdotetaan myös täsmennettäväksi Kansaneläkelaitoksen sosiaali- ja terveysministeriölle antaman selvityksen sisältöä palvelujen sisällön, laadun sekä kustannusten seurannan ja arvioinnin kehittämiseksi.

Terveydenhoitomaksun eräpäivien muuttaminen ja muut muutokset

Esityksessä ehdotetaan terveydenhoitomaksun eräpäivien muuttamista niin, että Kansaneläkelaitos voisi jatkossa lähettää korkeakouluun läsnä oleviksi ilmoittautuneille opiskelijoille henkilökohtaisen tiedon maksuvelvollisuudesta ajoissa ennen eräpäivää. Lisäksi esityksessä selkeytettäisiin sitä, kuinka pitkään maksetulla terveydenhoitomaksulla on oikeus saada opiskeluterveydenhuollon palveluja. Ehdotettavan muutoksen mukaan opiskelijan oikeus palveluiden käyttöön päättyisi siihen syys- tai kevätlukukauteen, jonka loppuun terveydenhoitomaksu olisi maksettu.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan muita, lähinnä teknisluonteisia korjauksia tai tarkennuksia opiskeluterveydenhuoltolain säännösten selkiyttämiseksi muun muassa lisäämällä lakiin säännös Kansaneläkelaitoksen opiskeluterveydenhuoltoon liittyvän päätöksen tiedoksiannosta sekä viittaussäännös opiskeluterveydenhuollon sisältöä täsmentävään valtioneuvoston asetukseen 338/2011 ja poistamalla päällekkäistä ja siten tarpeetonta sääntelyä esimerkiksi teknisen yhteyden käytöstä rekisteritietojen luovutuksessa.

Esitykseen sisältyy myös ehdotus viittaussäännöksen tarkennuksesta Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 12 d §:ään, jotta sosiaaliturvan yleisrahoituksesta YTHS:lle maksettavat ennakot ja lopullinen korvaus opiskeluterveydenhuollon palvelujen tuottamisesta aiheutuvista kustannuksista olisivat ehdotetun opiskeluterveydenhuoltolain muutosten jälkeen ajantasaiset ja täsmälliset.

Kustannukset

Esitys liittyy valtion vuoden 2024 talousarvioesitykseen. Ehdotetut muutokset vaikuttaisivat korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon kokonaiskustannusten rahoitusosuuksien muodostumiseen niin, että valtion sekä muiden kuin EU-tutkinto-opiskelijoiden yhdessä kattama kansallinen rahoitusosuus pienenesi vuosittain yhteensä noin 1,4 miljoonalla eurolla vuodessa, kun kokonaiskustannusten rahoituksesta vähennettäisiin EU-tutkinto-opiskelijoiden osuus. Näiden opiskelijoiden hoidosta aiheutuneet todelliset kustannukset Kela korvaisi YTHS:lle. Kelan perisi kustannukset edelleen opiskelijoiden sairaanhoidosta vastaavilta jäsenvaltioilta. Vuonna 2024 momentilta 33.60.35 "valtion rahoitus Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön opiskeluterveydenhuoltoon" vähennettäisiin valtion rahoitusosuutta 1,088 miljoonaa euroa. Vastaava lisäys on tehty momentille 33.30.60 "sairausvakuutus", koska Kela korvaa tältä momentilta YTHS:lle aiheutuneet kustannukset.

Voimaantulo

Ehdotetut lait on esitetty tulevaksi voimaan 1.1.2024.

Valiokunnalle tiedoksi

Vuotta 2024 koskeva valtioneuvoston asetus korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon maksuista on parhaillaan lausunnoilla ja sen perustelut on valmisteltu hallituksen esityksen muutosten mukaisesti. Maksuasetus on annettava opiskeluterveydenhuoltolain 25 §:n mukaan kunakin vuonna ennen 30.11. Terveystenhoitomaksu ja viivästymismaksu esitetään pidettäväksi ennallaan ja käyttämättä jätetystä ajasta perittävä maksu esitetään nostettavaksi asiakasmaksulakia vastaavalle tasolle.